

Trideset let zbirke serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice

*Thirty years of serials publications collection at Municipal library
Jesenice*

Nina Jamar

Oddano: 4. 12. 2019 – Sprejeto: 30. 8. 2020

1.04 Strokovni članek

1.04 Professional article

UDK 025.173:027.022(497.4 Jesenice)

UDK 025.341.1

Izvleček

Namen: Namen prispevka je ob pomembni obletnici ovrednotiti, kakšna je trenutna zbirka serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice, da bi znali načrtovati njen razvoj v prihodnosti.

Metodologija/pristop: Metodologija, ki smo jo uporabili, zajema pregled podatkov o zbirki serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice za zadnjih deset let ter ustreznost zbranih podatkov s kvantitativnimi kazalci za knjižnično zbirko, navedenimi v Strokovnih priporočilih in standardih za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028).

Rezultati: Največ serijskih publikacij, ki so del zbirke serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice, je uvrščenih v UDK skupino 0. Uporaba programske opreme COBISS3 in segmenta Serijske publikacije je upravljanje zbirke serijskih publikacij močno olajšala. Zbirka serijskih publikacij po številu enot v matični enoti ter krajevnih knjižnicah Strokovnim priporočilom in standardom za splošne knjižnice (2019) ustreza v 58 %. Glede na strokovna priporočila pa bi bilo treba povečati tudi nakup serijskih publikacij za bralce do 15. leta starosti. Izposoja serijskih publikacij na dom ter obisk čitalnice Občinske knjižne Jesenice sta se, glede na preteklo obdobje, zmanjšali za okoli 35 %.

Omejitve raziskave: Od leta 2006 za upravljanje zbirke serijskih publikacij uporabljamo programsko opremo COBISS3 s segmentom Serijske publikacije, kar je omogočilo dvig kakovosti upravljanja zbirke. Pred tem letom so bili podatki, potrebni za kakovostno upravljanje zbirke, težje dosegljivi.

Izvirnost/uporabnost raziskave: Rezultati bodo služili kot osnova za načrtovanje nadaljnjega dela, povezanega s serijskimi publikacijami v Občinski knjižnici Jesenice.

Ključne besede: serijske publikacije, splošne knjižnice, Občinska knjižnica Jesenice

Abstract

Purpose: The purpose of the article was to evaluate the collection of serial publications in the Jesenice Municipal Library and to set the goals for its future development.

Methodology/approach: The methodology that we used is a comprehensive review of the collection of serial publications in the Jesenice Municipal Library for the last ten years and the comparison of these data to the Professional recommendations and standards for the public libraries: (for the period 2018–2028).

Results: Most serials that are part of the collection of serial publications at Jesenice Municipal Library, are classified in UDC group 0. Using COBISS3 software and its segment Serial publications highly facilitated the management of the serials collection. The correspondence of the serial publication collection with the quantitative indicators for library collection listed in the General Recommendations and Standards for local public libraries from 2018 regarding the acquisition of serials is 58%. According to the professional recommendation the acquisition of serials for readers up to the age of 15 should also be increased. The lending of serial publications and the number of visitors of reading room that is a part of Jesenice Municipal Library decreased for about 35% in the last years.

Research limitations: Since 2006 COBISS3 software and its segment Serial publications is used for managing the collection of serial publications. Before that the data important for the management of the collection were hard to acquire.

Originality/practical implications: The results will serve as a basis for planning further work related to serials publications at the Jesenice Municipal Library.

Keywords: serial publications, public libraries, Jesenice Municipal Library

1 Uvod

Namen prispevka je ob tridesetletnici zbirke serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice raziskati, kako se upravlja z zbirko, kako obsežna je ter kaj bi lahko izboljšali, da bi bila zbirka serijskih publikacij zanimiva za večje število uporabnikov Občinske knjižnice Jesenice in da bi bila tudi uporaba zbirke večja.

Zbirka serijskih publikacij se je implementirala in načrtovala že od ustanovitve Občinske knjižnice Jesenice, to je od leta 1954. Od tedaj mineva že 65 let. Svoje posebno mesto je zbirka serijskih publikacij dobila pred tridesetimi leti s prostorom za časopisno čitalnico, leta 1989. Zbirka serijskih publikacij v Občinski

knjižnici Jesenice je torej v letu 2019 praznovala pomembni obletnici. Prav je, da ob tej priložnosti ovrednotimo pretekle podatke, da bo lahko v prihodnosti zbirka serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice pridobila na kakovosti. V prihodnosti pa bomo z zbirko serijskih publikacij lahko zadovoljni le, če bodo podatki o zbirki v skladu s Strokovnimi priporočili in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028) (2019). Zato je poleg že omenjenega namen prispevka tudi, da podatke o zbirki serijskih publikacij primerjamo s kvantitativni kazalci za področje knjižnične zbirke, kot jih določa novi standard (Strokovna priporočila, 2019).

Kot je zapisano v strokovnih priporočilih (Strokovna priporočila, 2019, str. 9), Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1) v 11. členu določa, da razvoj knjižnic usmerjajo standardi in strokovna priporočila, ki se nanašajo na organiziranost in delovanje knjižnične javne službe. Priporočila za splošne knjižnice temeljijo na predhodnih strokovnih priporočilih in standardih, ob tem pa upoštevajo sodobne strokovne trende in spremembe v družbenem okolju. Zato verjamemo, da bo primerjava podatkov o zbirki serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice s kvantitativnimi kazalci, navedenimi v strokovnih priporočilih, dala odgovor na vprašanje, kaj bi bilo v povezavi zbirko še potrebno izboljšati in v kolikšni meri ustreza strokovnim priporočilom, da bomo ob njeni tridesetletnici dobili odgovor, kako kvalitetna zbirka v resnici je ter kje so njene prednosti in slabosti.

2 Pregled teoretičnih izhodišč in raziskav oziroma literature

2.1 Definicije pojmov

Serijska publikacija, glede na definicijo v ISBD(CR): mednarodni standardni bibliografski opis serijskih publikacij in drugih kontinuiranih virov (2005, str. 9), je kontinuiran vir, ki izhaja v zaporedju med seboj ločenih zvezkov ali delov, ki so po navadi oštevilčeni, konec izhajanja pa ni predviden. K serijskim publikacijam med drugim spadajo časopisi, revije, elektronski časopisi, imeniki, letna poročila, časniki in knjižne zbirke. Posebej velja poudariti, da Bibliotekarski terminološki slovar (2009, str. 63) navaja, da je časopis serijska publikacija, ki izhaja tedensko ali v daljših presledkih in se po vsebini omejuje na določeno strokovno področje ali na določen sloj prebivalcev. Časopisje je skupno poimenovanje za časnike in časopise.

Za upravljanje zbirke serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice uporabljamo programsko opremo COBISS3, segment Serijske publikacije. Kot je navedeno

v Osnovnih navodilih COBISS3 (2019), je to segment, ki omogoča avtomatizacijo naslednjih postopkov pridobivanja serijskih publikacij:

- nakup publikacij, ki vključuje izbor za naročanje publikacij, naročanje publikacij, odpoved naročila, predplačilo in plačilo publikacij;
- prejem publikacij iz zamene, obveznih izvodov in darov ter drugi načini prejema;
- vzdrževanje podatkov o vzorcih izhajanja ter izvajanje kontrole dotoka;
- pošiljanje publikacij v zamenjavo in pošiljanje obveznih izvodov;
- reklamiranje manjkajočih zvezkov, prejetega dokumenta za plačilo avansa in prejetega računa;
- vzdrževanje podatkov o partnerjih in skladih ter nastavitev števcov.

V Občinski knjižnici Jesenice programsko opremo COBISS3/Serijske publikacije uporabljamo od leta 2006 in ugotavljamo, da se je kakovost upravljanja z zbirko serijskih publikacij od takrat močno dvignila. Predvsem pa je vsakodnevno delo vseh zaposlenih strokovnih delavcev, ne samo tistih, ki neposredno skrbijo za zbirko serijskih publikacij, olajšala možnost izvajanja kontrole dotoka in sprotno tiskanje nalepk. Tako so serijske publikacije skoraj v istem trenutku, ko prispejo v knjižnico, tudi na voljo uporabnikom.

Knjižnična dejavnost v vaseh Zgornjesavske doline in na Jesenicah sega že v 19. stoletje. Kot javni zavod deluje knjižnica na Jesenicah od leta 1954. Knjižnični fond se je oblikoval iz predvojnih zbirk knjig in periodike različnih društev in strank.

Občinska knjižnica Jesenice sodi med osrednje slovenske splošne knjižnice. Skrbi za območje z nekaj nad 30.000 prebivalci, ki živijo v treh občinah: jeseniški, kranjskogorski in žirovniški. Je javni zavod. Nakup gradiva financirajo vse tri občine in Ministrstvo za kulturo, zanj pa se namenjajo tudi sredstva, pridobljena s članarino in zamudnino. Knjižnična dejavnost se poleg matične knjižnice opravlja še v sedmih krajevnih knjižnicah, ki imajo od 2.000 do 12.000 enot knjižničnega gradiva. Vse so vključene v slovensko knjižnično računalniško mrežo, tako da imajo tudi obiskovalci teh knjižnic dostop do celotne baze podatkov vzajemnega kataloga in svetovnega spleta. Tri četrtine zaposlenih ima visoko ali višjo izobrazbo.

Knjižnična zbirka serijskih publikacij zagotavlja tekoče in retrospektivne informacije in je namenjena zadovoljevanju informacijskih, izobraževalnih in razvedrilnih potreb skupnosti. Pri tem upošteva tudi potrebe etničnih skupin. Zbirka vsebuje tudi serijske publikacije, ki zadovoljujejo profesionalne bralne potrebe knjižničnega osebja. Vsebuje še ažurnejše in manj strokovne informacije, kot jih je načeloma mogoče pridobiti v knjižnem gradivu. Zbirka dopolnjuje zbirko knjižnega in neknjižnega gradiva.

Zbirka serijskih publikacij je sestavljena iz publikacij z različnih področij (predvsem aktualni dogodki, podjetništvo, šport, gospodinjstvo, moda, znanost, hobiji), ki so v interesu lokalne skupnosti. Sestavljena je iz splošno poznanih domačih in tujejezičnih publikacij. Za potrebe raziskovalnega dela je poudarek na serijskih publikacijah, ki veljajo za najbolj splošne na posameznih področjih. Serijske publikacije, ki so strokovno zelo zahtevne in zelo ozko usmerjene, načeloma niso vključene v zbirko. V zbirko uvrščamo tudi serijske publikacije, ki sodijo v okvir domoznanstva in so zato velikega pomena za lokalno skupnost. Za matično enoto in krajevne knjižnice veljajo enaki kriteriji glede vsebinskih področij. V krajevnih knjižnicah ni dnevnega časopisja, saj niso odprte vsak dan.

2.2 Pregled raziskav

Serijske publikacije je v času svojega študija (diplomsko delo, magistrsko delo, doktorska disertacija) raziskovala tudi avtorica tega članka, najprej kakovost serijskih publikacij, potem pa strukturo izvlečkov. Namen raziskovalnega dela je bil izboljšati kakovost serijske publikacije *Železarski zbornik* (kasneje *Kovine zlitine tehnologije, Materiali in tehnologije*), kar je bilo s pridobitvijo dejavnika vpliva leta 2010 tudi doseženo. Vsi članki so vneseni tudi v sistem COBISS, digitalizirana verzija vseh številka pa je dostopna na dLib-u (Jamar, 2001, 2007, 2014).

V Občinski knjižnici Jesenice smo v sodelovanju z Mestno knjižnico Kranj (osrednja območna knjižnica) sodelovali pri Bibliografiji serijskih publikacij po območjih osrednjih knjižnic od 1991 do 2013. V Bibliografiji serijskih publikacij po območjih srednjih knjižnic od 1991 do 2013 (str. 5) naj bi urejenemu popisu sledila koordinacija razdelitve obdelave člankov med Narodno in univerzitetno knjižnico, splošnimi knjižnicami in morebiti tudi med ostalimi tipi knjižnic. Z Mestno knjižnico Kranj smo se zato že dogovorili, da bo Občinska knjižnica Jesenice poskrbela za vnos člankov iz določenih serijskih publikacij z območja, ki ga pokriva, v sistem COBISS. Popisovanje člankov oziroma njihov vnos v sistem COBISS je velikega pomena predvsem za področje domoznanstva, saj so v serijskih publikacijah biseri, ki ostanejo skriti in zelenih informacij ni mogoče najti, če članki niso strokovno obdelani. To je v svojem diplomskem delu z naslovom *Bibliografija leposlovja v časopisu Železar (1951–1991) in romaneskni prvenec Mihe Mazzinija Drobotnice* (Krajšek, 2018) lepo dokazala Jeseničanka Anamarija Krajšek.

Leta 2004 je bila v čitalnici Občinske knjižnice Jesenice izvedena anketa, s katero smo želeli ugotoviti, kako so obiskovalci zadovoljni z izborom serijskih

publikacij in kakšen je namen njihovega obiska čitalnice. Rezultati ankete so strjeni v spodnjih točkah:

- Čitalnico Občinske knjižnice Jesenice obiskuje veliko več moških kot žensk.
- Povprečni uporabnik je zaposlen, s srednjo stopnjo izobrazbe.
- Največ uporabnikov v Občinsko knjižnico zahaja zaradi spremljanja aktualnih dogodkov doma in po svetu.
- Izbor periodike se uporabnikom čitalnice v več kot 50 % zdi zelo dober.
- Najbolj brane periodične publikacije so: Delo, Mladina, Finance in Salomonov oglasnik.
- Glede nabave grede predlogi uporabnikov v smeri publikacij v zvezi s potovanji (ki vključujejo tudi potopise) in tujega dnevnega časopisja.
- Uporabniki v čitalnici večinoma ne berejo periodičnih publikacij v tujih jezikih. Verjetno je, da si jih večinoma izposojajo na dom, ker za prebiranje potrebujejo več časa in miru. Rezultati glede branja periodičnih tujejezičnih publikacij bi bili torej v celoti relevantni šele v primerjavi s podatki o izposoji teh serijskih publikacij na dom.
- Čitalnico uporabniki ocenjujejo kot primerno urejeno.
- Glavna pomanjkljivost čitalnice je premajhen prostor, uporabnike pa motijo tudi kraje periodičnih publikacij, ki niso redke.
- V anketi sta bili poudarjeni uporaba in branost revij v prostorih čitalnice, izposoja periodičnih publikacij na dom pa večinoma ni bila upoštevana. Zato bi v prihodnosti lahko izvedli tudi anketo med uporabniki, ki si periodične publikacije izposojajo. Predvsem bi bila zanimiva primerjava med najbolj branimi periodičnimi publikacijami v čitalnici in tistimi, ki se največkrat izposojajo na dom.

Zbirke serijskih publikacij v slovenskih knjižnicah so bile predstavljene v nekaj diplomskih delih. Zbirko strokovnih in znanstvenih serijskih publikacij Univerzitetne knjižnice Maribor je v svojem diplomskem delu predstavila Korez (2007), selekcijo in deselekcijo serijskih publikacij na področju biomedicine: študij primera Centralne medicinske knjižnice je v svojem diplomskem delu predstavila Udovič (2002), evalvacijo periodike v Narodni in univerzitetni knjižnici (v nadaljevanju NUK) je v svojem delu predstavila Vidic-Ratkovič (1996). O inventuri serijskih publikacij je napisala pisno nalogo za bibliotekarski izpit Aleksandra Grajfoner. Naslov njene naloge je bil Upravljanje knjižnične zbirke: primer knjižnične inventure serijskih publikacij (Grajfoner, 2018). V njej je opisala tri večje avtomatizirane inventure knjižničnega gradiva (2008, 2010, 2012), ki so bile izvedene v Univerzitetni knjižnici Maribor (v nadaljevanju UKM). Za izvajanje vseh treh inventur je bil, kolikor je to bilo možno, uporabljen IZUM-ov modul COBISS/Inventura. UKM pa zaradi velikosti zbirke ni nikoli uspelo sodobno opremiti vsega knjižničnega gradiva serijskih publikacij, prav tako ne retrospektivno vnesti bibliografskih podatkov o gradivu v računalniški katalog, zato je bila inventura

izvedena deloma ročno. Rezultati ankete, ki so bili izvedeni v sklopu naloge, so pokazali, da knjižnice, katerih fond je večji od 100.000 enot, izvajajo inventuro ročno. Vendar so se tudi manjše knjižnice v anketi izrekle, da inventuro serijskih publikacij izvajajo ročno s preverjanjem knjižničnih evidenc. Predvidevamo, da so vzrok posebnosti serijskih publikacij.

O elektronskih oblikah revij, ki vedno bolj postajajo naša realnost, je članek napisala Brezavšček (2000), ki govori o tem, da so glavne prednosti elektronskih revij udobnost in prihranek časa pri iskanju relevantnih informacij in krajši čas objavljanja člankov. Rezultati so pokazali, da elektronske oblike revij v svoje digitalne zbirke oziroma digitalne knjižnice uvajajo le večje univerzitetne in specialne knjižnice, ki intenzivno spremljajo razvoj na področju elektronskih revij in se nanj odzivajo. Tudi uporabniki knjižnic se zelo različno odzivajo na elektronske revije, ki jih v večini primerov vidijo kot del celovite ponudbe, niso pa jih še sprejeli kot nadomestek za tiskano revijo. Rešitev naraščajoče krize vse višjih cen revij ob omejenih finančnih sredstvih je ustanovitev konzorcija. Treba se je zavedati tudi, da imajo dandanes uporabniki možnost dostopa do elektronskih revij brez posredništva knjižnice, zato se morajo knjižnice potruditi, da ohranijo svojo vlogo in ugled v sistemu znanstvenega informiranja in komuniciranja. To lahko naredijo tako, da svojim uporabnikom ponudijo možnost dostopa do čim večjega števila naslovov kakovostnih znanstvenih in strokovnih elektronskih revij. Ker je ponudnikov elektronskih revij iz dneva v dan več in je uporabnikom težko priti do pregleda relevantne literature, bi to vlogo lahko prevzele knjižnice in aktivno sodelovale pri pripravi, produkciji in evalvaciji informacijskih sistemov.

Če se pri pregledu raziskav zazremo še malo v tujino, je zelo zanimiva raziskava o razvoju knjižničnih zbirk in njihovem upravljanju v splošnih knjižnicah v Delhiju (Kaur in Kaur Walia, 2015). Gre za primerjavo razvoja knjižnične zbirke in upravljanja v splošnih knjižnicah v Delhiju z mednarodnimi standardi za splošne knjižnice. Ugotovljeno je bilo, da s prihodom informacijske tehnologije splošne knjižnice v Delhiju niso naredile dovolj, da bi možnosti, ki so se pojavile z informacijsko tehnologijo, v dovolj veliki meri in na dovolj privlačen način ponudile javnosti. Glavna težava, s katero se soočajo knjižnice, je pomanjkanje članstva. Nekaj je bilo storjenega, še vedno pa splošne knjižnice v Delhiju ne zagotavljajo dovolj digitalnih storitev v današnji dobi digitalnega okolja.

Raziskava je za nas zanimiva, ker gre prav tako za primerjavo s standardi, v našem primeru slovenskimi, v njihovem primeru z mednarodnimi, prav tako pa govori tudi o tem, koliko so splošne knjižnice v Delhiju naredile na področju zagotavljanja digitalnih storitev. Kot smo že omenili, so elektronske oblike serijskih publikacij naša realnost.

3 Zasnova raziskave

Pri raziskavi nas je zanimalo, kako je potekala gradnja zbirke serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice. Večinoma so navedeni podatki za zadnjih desetih let, na osnovi katerih naj bi ugotovili, kako je potekala gradnja zbirke serijskih publikacij, kakšne so njene prednosti in slabosti, kako so utemeljene odločitve v zvezi s serijskimi publikacijami. Predvsem pa smo podatke o gradnji zbirke serijskih publikacij želeli primerjati s kvantitativnimi kazalci za področje knjižnične zbirke, navedenimi v Strokovnih priporočilih in standardih za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028) (2019). Ta primerjava nam bo odgovorila na vprašanje, kako kvalitetna je zbirka serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice in katere spremembe so potrebne, da bi dosegli čim višjo kvaliteto, kar za nas predstavlja ustrezanje zbirke serijskih publikacij kvantitativnim kazalcem za področje knjižnične zbirke v strokovnih priporočilih.

3.1 Metodologija

Metodologija, ki smo jo uporabili, zajema pregled podatkov o zbirki serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice za zadnjih deset let ter ustrezanje zbranih podatkov kvantitativnim kazalcem za področje knjižnične zbirke, navedenim v Strokovnih priporočilih in standardih za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028) (2019). Ta v ospredje postavljajo smernice razvoja splošnih knjižnic za desetletno obdobje (2019, str. 15). Priporočila so zasnovana kot okvir za ureničevanje strokovne avtonomnosti knjižnic. Zato v prvi plan postavljajo načelna izhodišča strokovnega delovanja, ki jih bo vsaka knjižnica strokovno odgovorno konkretizirala zase in za svoje okolje. V priložo strokovnih priporočil so vključeni kvantitativni kazalci za področje knjižnične mreže, zgradb in prostora, knjižnične zbirke in osebja.

Nas so zanimali predvsem kvantitativni kazalci za področje knjižnične zbirke (Strokovna priporočila, 2019, str. 113–114), na podlagi katerih smo tudi oblikovali raziskovalne hipoteze.

Hipoteza 1: Število naslovov informativnega periodičnega tiska v knjižnični zbirki je 100 naslovov v krajevni knjižnici, kjer je sedež osrednje knjižnice, vendar v krajevni knjižnici ne manj kot 30 naslovov.

Hipoteza 2: Delež serijskih publikacij za predšolske otroke, šolske otroke in mladostnike je 30 %.

Hipoteza 3: Knjižnica redno dopolnjuje zbirko serijskih publikacij glede na kriterije, določene v dokumentu politike izgradnje knjižnične zbirke. Kriterij za izbor knjižničnega gradiva so lahko ugled avtorja, urednika ali založnika, pozitivne ocene, interes prebivalstva, ocenjene potrebe v lokalni skupnosti, raven zahtevnosti vsebine, novost vsebine, zastopanost posameznega vsebinskega področja v zbirki, ciljna javnost, ki jo publikacija nagovarja, logičnost predstavitve posamezne teme, estetska vrednost, fizične značilnosti (format, vezava) gradiva, ujemanje z obstoječo knjižnično zbirko ter cena.

Hipoteza 4: Knjižnica redno izvaja odpis serijskih publikacij glede na kriterije, določene v dokumentu izgradnje zbirke serijskih publikacij. Vsako enoto gradiva prejeta v obdobju petih let preveri, ali jo ohrani v zbirki, zamenja ali odpiše. Odpisuje zastarelo, vsebinsko neustrezno, poškodovano, obrabljeno in neuporabljeno gradivo. Priporočena letna stopnja odpisa je od 5 do 10 % celotne zbirke.

Hipoteza 5: Knjižnica izvaja inventuro knjižnične zbirke najmanj vsakih pet let.

3.2 Omejitve raziskave

Od leta 2006 v Občinski knjižnici Jesenice za upravljanje zbirke serijskih publikacij uporabljamo programsko opremo COBISS3 s segmentom Serijske publikacije, kar je omogočilo velik dvig kakovosti upravljanja z zbirko. Pred tem v knjižnici nihče ni bil izrecno odgovoren za zbirko serijskih publikacij in tudi podatki za zbirko serijskih publikacij se niso zbirali ločeno.

Segment Serijske publikacije v COBISS3 omogoča vodenje kontrole dotoka serijskih publikacij in spremljanje porabe sredstev. Skladi za nakup serijskih publikacij so oblikovani ločeno po občinah (Jesenice, Kranjska Gora, Žirovnica) na osnovi zneskov, določenih v letnem finančnem načrtu. Pomanjkljivost segmenta Serijske publikacije je, da ni mogoče ugotoviti katere serijske publikacije so bile že plačane in katere ne, saj ni nujno, da knjižnica prejema samo letne račune; računi so lahko trimesečni, polletni. Polje 996/997 velja za plačano, če je povezano z enim računom. Vendar ni nujno, da je serijska publikacija z enim računom plačana za celo leto, lahko je plačana samo za pol leta. Zato evidenco o tem, katere serijske publikacije so že plačane in kateri računi so še pričakovani, vodimo s programom excel. Trudimo se, da čim več računov plačujemo letno, v celoti pa nam to zaradi različnih razlogov ni uspelo.

4 Rezultati

4.1 Predstavitev zbirke serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice

Zbirka serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice je ob koncu leta 2018 obsegala 2220 enot oziroma 350 naslovov. Od leta 2006 v Občinski knjižnici Jesenice za delo s serijskimi publikacijami uporabljamo servis COBISS, programsko opremo COBISS3 s segmentom Serijske publikacije. Na področju serijskih publikacij sodelujemo s številnimi založniki, ki imajo različne zahteve.

Večina serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice je naročena v tiskani obliki, v elektronski obliki le Knjižničarske novice, nekatere pa v tiskani in elektronski obliki (Delo, Slovenske novice, Pravna praksa, Iks). Naše uporabnike bi bilo treba bolj opozarjati na to, da Mestna knjižnica Kranj v sklopu nalog osrednje območne knjižnice omogoča tudi oddaljen dostop do e-zbirke Library Press Display, kjer lahko uporabniki prebirajo številne časnike ali revije po lastni izbiri. Prav tako pa je uporabnike potrebno opozoriti, da NUK dostop do digitalne oblike periodičnih publikacij omogoča preko portala dLib,¹ kjer je bilo 7. septembra 2019 v digitalni obliki dostopnih 1332 naslovov periodike, in preko oddaljenega dostopa oziroma Mrežnika – portala informacijskih virov.² Oddaljeni dostop je storitev, ki jo izvaja NUK za potrebe visokošolskih knjižnic fakultet Univerze v Ljubljani (UL), Centralne tehniške knjižnice Univerze v Ljubljani (CTK) in NUK.

V matični enoti zbirka serijskih publikacij obsega 1711 enot, od tega je 337 enot v čitalnici (20 %), 987 (58 %) v arhivu, 387 (22 %) enot pa je uvrščenih v domoznansko zbirko. Tekoči letniki serijskih publikacij se nahajajo v čitalnici, ostali so shranjeni v arhivu. Za serijske publikacije z domoznansko vsebino velja enako: tekoči letniki so v domoznanski sobi, starejši pa v arhivu. Zaradi prostorske stiske je kar 60 % serijskih publikacij v arhivu, zato vsako leto nekaj najbolj zelenih naslovov iz arhiva začasno preselimo v čitalnico. Serijske publikacije, razen zadnjih števil, izposojamo na dom, uporabniki pa jih lahko prebirajo tudi v čitalnici. Dotok serijskih publikacij dnevno urejamo s pomočjo programske opreme COBISS3 in segmenta Serijske publikacije.

¹ Dostopno na: <http://www.dlib.si/>.

² Dostopno na: <https://mreznik.nuk.uni-lj.si/>.

Preglednica 1: Knjižnična zbirka v Občinski knjižnici Jesenice ob koncu leta 2018

Knjižnična zbirka 2018	Za odrasle	Za otroke in mladino	Skupaj	%
Knjižno gradivo	111.767	50.901	162.668	91,10
Neknjižno gradivo	8962	4707	13.669	7,65
Serijske publikacije	2047	173	2.220	1,25
Skupaj	122.776	55.781	178.557	100,00
Delež v %	69	31		

Iz Preglednice 1 je razvidno, da zbirka serijskih publikacij predstavlja malo več kot 1% celotne knjižnične zbirke Občinske knjižnice Jesenice. Za 222 enot serijskih publikacij je bilo v letu 2018 porabljenih 14.470 EUR oziroma 12% vseh sredstev za nakup knjižničnega gradiva. Povprečna cena za enoto serijske publikacije je bila 65 EUR, pri čemer ena enota serijske publikacije predstavlja letnik, ki ima lahko od ene (npr. letna poročila podjetij) pa do sto številčk (npr. Gorenjski glas).

Preglednica 2: Zbirka serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice glede na osnovne skupine UDK

UDK	UDK	Število naslovov	%
0	Znanost in znanje. Organizacije. Informacije. Dokumentacija. Bibliotekarstvo. Institucije. Publikacije	98	28
1	Filozofija. Psihologija	8	2
2	Teologija. Verstva	6	2
3	Družbene vede. Politika. Ekonomija. Pravo. Izobraževanje	78	22
5	Matematika. Naravoslovje	13	4
6	Uporabne znanosti. Medicina. Tehnika	46	13
7	Umetnost. Arhitektura. Fotografija. Glasba. Šport	46	13
8	Jezik. Književnost	42	12
9	Geografija. Biografija. Zgodovina	13	4
Skupaj		350	100

Iz Preglednice 2 je razvidno, da je največ serijskih publikacij, pričakovano, uvrščenih v UDK skupino 0. Po zastopanosti serijskih publikacij sledijo skupine 3 (družbene vede, politika, ekonomija, pravo, izobraževanje), 6 (uporabne znanosti, medicina, tehnika) in 7 (umetnost, fotografija, glasba, šport). Glede na to, da smo z anketo med uporabniki čitalnice Občinske knjižnice Jesenice leta 2004 ugotovili, da je njen povprečni obiskovalec moški s srednjo stopnjo izobrazbe, ki v čitalnico zahaja zaradi spremljanja aktualnih dogodkov doma in po svetu, bi lahko rekli, da je izbor serijskih publikacij ustrezen. Predvidevamo, da moške zanima dnevno časopisje, politika, zdravje, šport.

Preglednica 3: Izposoja serijskih publikacij v Občinski knjižnici po letih na dom in v čitalnico

Leto	Izposoja na dom / enote	Izposoja v čitalnico / enote
2008	17.213	34.479
2009	17.546	33.336
2010	17.902	34.266
2011	18.382	34.344
2012	18.669	30.802
2013	16.518	28.086
2014	16.433	32.640
2015	16.342	27.360
2016	15.393	25.872
2017	13.428	22.848
2018	12.316	24.216

Iz Preglednice 3 je razvidno, da je izposoja serijskih publikacij na dom od leta 2012, ko je bila najvišja, do leta 2018, ko je bila najnižja, padla kar za 34 %. Zanimivo je, da nimamo konkretnih odgovorov na vprašanje, ali je vzrok za ta upad vedno lažji in boljši elektronski dostop do revij, ali kaj drugega. Dejstvo pa je, da vedno več ljudi revije bere doma preko spleta. Za natančnejše podatke bi bilo tej temi treba posvetiti nekaj raziskovalne pozornosti.

Naslovi serijskih publikacij, ki so si jih bralci Občinske knjižnice Jesenice od 1. 1. 2019 do 30. 6. 2019 največkrat izposodili, so: Zarja, Mladina, Ženska, Misteriji, Radar, Unikat, Global, Reporter, Zeleni raj ter Dom2. Naslovi serijskih publikacij, ki so si jih bralci od 1. 1. 2019 do 30. 6. 2019 največkrat rezervirali, so: Misteriji, Ciciban, Mladina, National geographic Slovenija, Radar, Jeseniški zbornik, Vojne vihre, Ženska, Otrok in knjiga, Dober tek. Med njimi tudi serijska publikacija Jeseniški zbornik z domoznansko vsebino, kar pa glede na to, da verjetno ljudi najbolj zanimajo informacije iz lokalnega okolja, niti ne preseneča.

Zanimiv je podatek, da je bilo v prvi polovici leta 2019 izposojenih (skupaj s podaljšano izposojjo) ali rezerviranih 92 naslovov serijskih publikacij. Glede na zalogo 350 naslovov serijskih publikacij, je to malo več kot 26 %, torej četrtno zbirke serijskih publikacij. V celem letu 2018 pa je bilo izposojenih ali rezerviranih 114 naslovov, kar predstavlja 33 % vseh serijskih publikacij.

Poleg izposoje serijskih publikacij nas seveda zanima tudi obisk časopisne čitalnice, ki ga ocenjujemo na osnovi ročnega merjenja. Trikrat letno po štirinajst dni ročno označujemo obisk v čitalnici, in sicer v različnih obdobjih leta, da zajamemo tudi posebnosti v odpiralnem času (poletje). Povprečno število obiskovalcev pomnožimo s povprečnim številom delovnih dni na mesec in številom mesecev.

Tako dobimo število obiskovalcev, ki so v posameznem letu obiskali časopisno čitalnico. Podatki iz Preglednice 4 kažejo, da se je skoraj ravno za toliko, za kolikor se je zmanjšala izposoja serijskih publikacij na dom (34 %), zmanjšal tudi obisk čitalnice (35 %). Časopisna čitalnica Občinske knjižnice Jesenice se nahaja v prehodnem prostoru med avlo in oddelkom za otroke. Lokacija ni idealna, ker ljudi, ki v čitalnici prebirajo serijske publikacije, moti hrup otrok, ki obišejo oddelek za otroke. V čitalnici je 16 sedežev za obiskovalce.

Preglednica 4: Obisk čitalnice Občinske knjižnice Jesenice po letih

Leto	Število uporabnikov
2007	12.384
2008	11.488
2009	10.976
2010	11.392
2011	11.448
2012	10.248
2013	9344
2014	10.880
2015	9120
2016	8624
2017	7616
2018	8072

Zbirka serijskih publikacij z domoznansko vsebino obsega 387 enot in 82 naslovov, kar predstavlja približno 20 % zbirke serijskih publikacij v matični enoti Občinske knjižnice Jesenice. V krajevnih knjižnicah serijske publikacije z domoznansko vsebino niso ločene od drugih in niso posebej označene. V matični enoti pa so serijske publikacije z domoznansko vsebino postavljene ločeno od siceršnje zbirke serijskih publikacij in so del domoznanske zbirke. Tudi v domoznanski zbirki so serijske publikacije ločene od drugih vrst gradiva.

V sklopu zbirke serijskih publikacij velja omeniti kreiranje zapisov za članke z domoznansko vsebino v sistem COBISS (Preglednica 5). S kreiranjem zapisov za članke z domoznansko vsebino se v Občinski knjižnici Jesenice ukvarjamo od leta 2007, sodelovali pa smo tudi pri izdelavi Bibliografije serijskih publikacij po območjih osrednjih območnih knjižnic od 1991 do 2013 (2014). V letu 2016 smo v sistem COBISS vnesli 502 članka z domoznansko vsebino, ker smo v sistem COBISS vnesli članke iz vseh številčk Jeseniškega zbornika (prej Jeklo in ljudje) za vsa pretekla leta. Prav tako smo vnesli članke iz zbornika občine Žirovnica Preteklost v zavetju Stola, ki je bil izdan ob 200-letnici rojstva dr. Franceta Prešerna. Podjetje PressClipping knjižnici dnevno pošilja pregled objav člankov

z domoznansko vsebino. Od leta 2009 do konca leta 2018 so nam posredovali 18.508 člankov.

Preglednica 5: Število vnesenih člankov z domoznansko vsebino v sistem COBISS

Leto	Število vnesenih člankov z domoznansko vsebino v sistem COBISS
2007	72
2008	43
2009	45
2010	49
2011	34
2012	20
2013	21
2014	22
2015	43
2016	502
2017	129
2018	49
Skupaj	1029

V Občinski knjižnici Jesenice smo zelo ponosni na projekt digitalizacije časnika *Železar*. Leta 2007 smo uspešno kandidirali na razpisu Ministrstva za kulturo za digitalizacijo knjižnične dediščine. Časnik *Železar* je najpomembnejši vir za proučevanje polpretekle zgodovine Jesenic in širše okolice. Digitalizacija je potekala v več fazah. Preslikavo časopisa je izvedlo podjetje Mikروفilm-Ljubljana, d. o. o., v Občinski knjižnici Jesenice pa smo izvedli OCR (optično prepoznavanje znakov). Postopek je bil zaradi starega besedila in starih tipografij zapleten in je trajal več mesecev. V elektronsko obliko je bilo pretvorjenih okoli 32.000 strani oziroma okoli 1600 časnikov. V Občinski knjižnici Jesenice je časnik *Železar* dostopen tudi v tiskani obliki. *Železar* je od marca 2010 dostopen na portalu Jlib.³ Portal Jlib je spletna aplikacija, ki je bila razvita v Občinski knjižnici Jesenice, napisana v PHP jeziku. Poleg *Železarja* je na Jlibu mogoče najti tudi deset številčk jeseniškega zbornika, deset brošur iz zbirke *Kako so včasih živeli* ter zbirko digitaliziranih člankov z domoznansko vsebino, objavljenih v lokalnih in regijskih tiskanih medijih (2010–2017). Zaradi avtorskih pravic je gradivo zbirke digitaliziranih člankov z domoznansko vsebino, objavljenih v lokalnih in regijskih tiskanih medijih (2010–2017), dostopno samo v prostorih Občinske knjižnice Jesenice in njenih krajevnih knjižnicah.

³ Dostopno na: <https://www.jlib.si>.

4.2 Zbirka serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice in njeno ustrežanje kvantitativnim kazalcem za področje knjižnične zbirke, navedenim v Strokovnih priporočilih in standardih za splošne knjižnice (2019)

4.2.1 Število naslovov informativnega periodičnega tiska v knjižnični zbirki

Prvi kvantitativni kazalec knjižnične zbirke: Priporočeno število naslovov informativnega periodičnega tiska v knjižnični zbirki je vsaj 100 naslovov v krajevni knjižnici, kjer je sedež osrednje knjižnice, vendar v krajevni knjižnici ne manj kot 30 naslovov (Strokovna priporočila, 2019, str. 116).

Preglednica 6: Število enot serijskih publikacij Občinske knjižnice Jesenice po njenih enotah in njihovo ustrežanje strokovnim priporočilom in standardom za splošne knjižnice

Enota	Naslovi serijskih publikacij	Standardi	Ustrežanje %
Jesenice	117	100	117
Koroška Bela	2	30	7
Hrušica	13	30	43
Mojstrana	23	30	76
Kranjska Gora	33	30	110
Martuljek	7	30	23
Rateče	0	30	0
Žirovnica	27	30	90
Skupaj	58		

Iz Preglednice 6 je razvidno, da so standardi, ki veljajo za področje serijskih publikacij, doseženi ali preseženi le v matični enoti na Jesenicah in v krajevni knjižnici Kranjska Gora. Zelo se standardu približa tudi krajevna knjižnica Žirovnica z 90 % ustrežanjem, najslabše pa je stanje v krajevnih knjižnicah Koroška Bela (7 % ustrežanje) ter Rateče (0 % ustrežanje). Povprečno ustrežanje dosega 58 %. V enotah v občini Jesenice je ustrežanje standardom 56 %, v enotah v občini Kranjska Gora pa 52 %. V Knjižnici Matije Čopa Žirovnica je ustrežanje 90 %. Ustrežanje standardom je sicer najslabše v občini Kranjska Gora, vendar so v občini kar štiri enote in v dveh največjih enotah je ustrežanje standardom 110 % in 76 %. V Občini Žirovnica pa je samo ena enota. Na Jesenicah pa v slabem smislu odstopa predvsem krajevna knjižnica Javornik-Koroška Bela. Hipoteza 1 ni bila potrjena.

4.2.2 Delež serijskih publikacij za predšolske otroke, šolske otroke in mladostnike

Drugi kvantitativni kazalec knjižnične zbirke: Delež knjižničnega gradiva za predšolske otroke, šolske otroke in mladostnike je praviloma 30 %. Knjižnica

pri tem smiselno upošteva delež teh skupin med prebivalci ter prioritete med knjižničnimi vlogami (Strokovna priporočila, 2019, str. 116).

Preglednica 7: Serijske publikacije glede na kodo za namembnost

Koda za namembnost	Število naslovov	%
a – otroški, splošno	25	7,14
b – predšolski, 0–5 let (C)	1	0,29
c – šolski, 5–10 let (C)	1	0,29
d – šolski	5	1,43
e – mladinski, nad 14 let (M)	3	0,85
k – odrasli, zahtevno (neleposlovje)	299	85,43
m – odrasli, splošno (leposlovje)	16	4,57

Iz Preglednice 7 je razvidno, da je 90 % zbirke serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice namenjene odraslim uporabnikom, 10 % pa bralcem, starim do 15 let. Ob predpostavki, da je polovica strokovnega gradiva namenjena predšolskim, polovica pa šolskim otrokom, potem lahko rečemo, da je 4 % gradiva za mlade bralce do 15 leta namenjenega predšolskim in 6 % šolskim otrokom. V prihodnosti bi bilo treba povečati nakup serijskih publikacij, namenjenih otrokom do 15 let, da bi se tako približali priporočilom. Hipoteza 2 ni bila potrjena.

4.2.3 Dopolnjevanje zbirke serijskih publikacij glede na kriterije, določene v dokumentu politike izgradnje zbirke serijskih publikacij

Tretji kvantitativni kazalec knjižnične zbirke: Knjižnica redno dopolnjuje zbirko serijskih publikacij glede na kriterije, določene v dokumentu politike izgradnje knjižnične zbirke. Kriterij za izbor knjižničnega gradiva so lahko ugled avtorja, urednika ali založnika, pozitivne ocene, interes prebivalstva, ocenjene potrebe v lokalni skupnosti, raven zahtevnosti vsebine, novost vsebine, zastopanost posameznega vsebinskega področja v zbirki, ciljna javnost, ki jo publikacija nagovarja, logičnost predstavitve posamezne teme, estetska vrednost, fizične značilnosti (format, vezava) gradiva, ujemanje z obstoječo knjižnično zbirko ter cena (Strokovna priporočila, 2019, str. 116).

Nalogi osebe, odgovorne za nakup serijskih publikacij, sta spremljanje novosti na tržišču ter spremljanje predlogov zaposlenih v knjižnici. Oseba, odgovorna za zbirko serijskih publikacij, pregleduje in spremlja novosti na tržišču. Za izbor in pridobivanje informacij lahko uporablja naslednja orodja: vire o publikacijah (založniški katalogi, bibliografije, knjige v tisku), pisne ponudbe, ponudbe po telefonu ali elektronski pošti, zastopnike založb, knjigarne, spletne knjigarne, sejme in druge prireditve, namenjene promociji knjig, antikvariate itd. O predlogih

se posvetuje z vodjo oddelka za odrasle, vodjo oddelka za otroke in časopisne čitalnice, vodjo domoznanske zbirke ter direktorjem, ki skupaj odločijo o naročilu serijske publikacije glede na selekcijske kriterije. Dobrodošli so tudi predlogi drugih zaposlenih v Občinski knjižnici Jesenice.

Selekcijski kriteriji pri odločitvi za nakup oziroma naročilo posameznega naslova serijske publikacije so:

- možnost dostopa do novega naslova;
- večkratne dobre kritike v pregledih online (spletne strani založnikov) in tiskanih virov (spletne strani založnikov);
- ustreznost fizičnega formata za uporabo v knjižnici: trpežna vezava, jasen tisk, dober papir;
- ažurna dobava (informacije morajo biti aktualne);
- povpraševanje, za kar je vzrok lahko obširna reklama, lokalni interes ali drugi dejavniki;
- cena (ceno je treba presojati v povezavi z vrednostjo, ki jo ima posamezna serijska publikacija za samo zbirko serijskih publikacij);
- proračunske omejitve, od katerih je odvisno število naročenih naslovov serijskih publikacij v posameznem letu;
- statistika izposoje;
- prostorske zmožnosti;
- reference založnika;
- interes lokalne skupnosti (domoznanstvo);
- trenutna zaloga (naročilo serijskih publikacij, ki poskrbijo za zmanjšanje trenutnih vrzeli v zalogi).

V Občinski knjižnici Jesenice smo glede na Strokovna priporočila in standarde za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028) (2019, str. 116) k selekcijskim kriterijem dodali možnost dostopa do novega naslova, ažurno dobavo, proračunske omejitve, statistiko izposoje in prostorske zmožnosti. Proračunske omejitve bi lahko deloma uvrstili tudi k ceni, saj višina cene vpliva na naročilo določenega naslova serijske publikacije. Upoštevati moramo namreč, da so sredstva za nakup serijskih publikacij vsako leto omejena. Statistiko izposoje bi lahko uvrstili k interesu prebivalstva, saj statistika izposoje odraža interes prebivalstva. Selekcijski kriteriji, kot so možnost dostopa do novega naslova, ažurna dobava ter prostorske zmožnosti, pa v Strokovnih priporočilih in standardih za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028) (2019, str. 116) niso omenjeni.

Selekcijski kriteriji, ki smo jih izoblikovali v Občinski knjižnici Jesenice, pa v nasprotju s Strokovnimi priporočili in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028) (2019, str. 116) ne vključujejo ravni zahtevnosti besedila, novost vsebine, ciljne javnosti, ki jo publikacija nagovarja, logičnosti posamezne teme in

estetske vrednosti ter ujemanja z obstoječo knjižnično zbirko. Torej smo v Občinski knjižnici Jesenice pri selekcijskih kriterijih izpustili predvsem kriterije, ki so vezani na vsebino in predstavitev vsebine posamezne serijske publikacije.

Hipoteza 3 je bila potrjena, saj knjižnica redno dopolnjuje zbirko serijskih publikacij glede na kriterije, določene v dokumentu politike izgradnje knjižnične zbirke. Treba pa bi bilo dopolniti selekcijske kriterije.

Preglednica 8: Prirast zbirke serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice po letih in občinah

Leto	Jesenice / enote	Kranjska Gora / enote	Žirovnica / enote	Skupaj
2009	203	78	33	314
2010	220	78	33	331
2011	222	73	33	328
2012	209	74	34	317
2013	235	71	35	341
2014	194	69	34	297
2015	202	85	39	326
2016	194	69	30	293
2017	190	64	30	284
2018	132	63	27	222

Iz Preglednice 8 je razvidno, da je bil povprečni prirast serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice v zadnjih desetih letih 305 enot. V enotah občine Jesenice je bil povprečni prirast 200 (65,57 %) enot, v enotah občine Kranjska Gora 72 (23,61 %) enot, v Knjižnici Matije Čopa Žirovnica pa je bil povprečni prirast 33 (10,82 %) enot.

Preglednica 9: Prirast zbirke serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice po letih in občinah, razdeljeno na domače in tuje serijske publikacije

Leto	Jesenice / enote		Kranjska Gora / enote		Žirovnica / enote	
	Tuje	Domače	Tuje	Domače	Tuje	Domače
2009	27	176	4	74	2	31
2010	27	193	4	74	2	31
2011	27	195	4	69	2	31
2012	26	183	4	70	2	32
2013	27	208	4	67	2	33
2014	23	171	4	65	1	33
2015	22	180	6	79	1	37
2016	23	171	6	63	1	29
2017	17	173	6	58	1	29
2018	17	115	6	57	0	27

Dobavitelj tujih serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice je vsako leto izbran na osnovi povpraševanja. Iz Preglednice 9 je razvidno, da tuje serijske publikacije predstavljajo 9,8 % celotne zbirke serijskih publikacij.

Preglednica 10: Način nabave serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice po letih

Leto	Nakup / enote	Dar / enote	Nakup %	Dar %
2009	287	27	91	9
2010	302	29	91	9
2011	289	39	88	12
2012	291	26	92	8
2013	293	48	86	14
2014	276	21	93	7
2015	304	22	93	7
2016	252	41	86	14
2017	230	54	81	19
2018	204	18	92	8

Iz Preglednice 10 je razvidno, da se zbirka serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice večinoma (92 %) povečuje z nakupom. Serijske publikacije, v letu 2018 pridobljene z darom, pa so bile: Potujoče knjižnice, Prešernov sklad, Elgo, Muzejski časopis, Sij, Novice občine Žirovnica, Regije v številkah, Gorenjska, Skrinja, Spominčica, Sodobni vojaški izzivi, Naše novice, Acroni 24, Zgornjesav's, Jeseniške novice, Stripburger. Od šestnajstih serijskih publikacij pridobljenih z nakupom jih enajst (69 %) vsebuje domoznanske vsebine. Torej gre pri darovih večinoma za serijske publikacije, ki so del domoznanske zbirke.

Preglednica 11: Sredstva, porabljena za nakup serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice po letih in občinah

Leto	Jesenice / EUR	Kranjska Gora / EUR	Žirovnica / EUR	Skupaj
2009	9.985,59	3.748,95	1.442,86	15.177,4
2010	10.622,32	3.800,30	1.425,76	15.848,38
2011	10.693,75	3.667,58	1.448,60	15.809,93
2012	11.060,57	3.637,92	1.469,42	16.167,91
2013	11.226,76	3.738,64	1.746,11	16.711,51
2014	11.302,98	3.611,61	1.673,58	16.588,17
2015	10.528,95	3.602,11	1.646,88	15.777,94
2016	10.498,60	3.470,31	1.600,21	15.569,12
2017	9.796,90	3.367,18	1.590,55	14.754,63
2018	9.809,20	3.224,51	1.435,05	14.468,76
Skupaj	105.525,60	35.869,11	15.479,02	156.873,80
Povprečje	10.552,56	3.586,91	1.547,90	15.687,38

Iz Preglednice 11 je razvidno, da smo v zadnjih desetih letih za zbirko serijskih publikacij letno porabili povprečno 15.687,38 EUR. Od leta 2007 do konca leta 2018 smo v Občinski knjižnici Jesenice odpovedali 79 naslovov publikacij ter jih na novo naročili 30, kar pomeni, da je bilo na novo naročenih publikacij v primerjavi z odpovedanimi le 37 %. Vzrok za to je predvsem finančne narave, nekaj publikacij pa je prenehalo z izhajanjem.

4.2.4 Odpis serijskih publikacij

Četrty kvantitativni kazalec knjižnične zbirke: Knjižnica redno izvaja odpis knjižničnega gradiva glede na kriterije, določene v dokumentu politike izgradnje knjižnične zbirke. Vsako enoto gradiva v obdobju petih let preveri, ali se jo ohrani v zbirki, zamenja, ali odpiše. Odpisuje zastarelo, vsebinsko neustrezno, poškodovano, obrabljeno in neuporabljeno gradivo. Priporočena letna stopnja odpisa je od 5 do 10 % celotne zbirke (Strokovna priporočila, 2019, str. 116).

Preglednica 12: *Odpis serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice po letih*

Leto	Odpis serijskih publikacij	
	Naslovi	Enote
2007	146	261
2008	182	212
2009	181	227
2010	144	269
2011	144	275
2012	137	268
2013	131	244
2014	113	233
2015	247	330
2016	142	296
2017	137	315
2018	222	192
Povprečje	160	260

V matični enoti se dnevno časopisje hrani pol leta, ostalo gradivo pa različno glede na pomembnost in uporabnost. Od 146 naslovov serijskih publikacij hranimo 47 naslovov (32%), od tega jih 14 hranimo tri leta (29%), ostale pa stalno (71%). V krajevnih knjižnicah se serijske publikacije ne shranjujejo in se odpišejo enkrat letno, razen redkih izjem, odvisnih od uporabe. Enkrat letno v knjižnici opravimo odpis serijskih publikacij in uredimo časopisni arhiv v matični enoti. To pomeni, da vsako leto tudi za serijske publikacije, ki se načeloma shranjujejo, preverimo, ali se enota gradiva v zbirki serijskih publikacij v zbirki ohrani ali pa se jo ne shranjuje več. Pri serijskih publikacijah z domoznansko

vsebino in serijskih publikacijah, ki jih trajno hranimo, smo pozorni tudi na to, ali je posamezno enoto gradiva treba dopolniti z manjkajočo številko ali pa je katero od številk potrebno zamenjati. Seznam odpisanih serijskih publikacij redno pošiljamo v NUK.

Preglednica 13: Vrednost odpisa serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice po letih

Leto	Vrednost odpisa/ EUR	Vrednost nakupa /EUR	Odpisa glede na nakup (%)
2014	14.301,18	15.569,12	92
2015	13.708,38	14.754,63	93
2016	13.680,19	14.468,76	95
2017	13.038,16	15.177,40	86
2018	13.496,13	15.848,38	85
Povprečje	13.644,81	15.163,66	90,20

Iz Preglednice 12 je razvidno, da je bilo v zadnjih desetih letih v Občinski knjižnici Jesenice povprečno odpisanih 260 enot serijskih publikacij letno. Letni odpis gradiva, kot je razvidno iz Preglednice 13, je v zadnjih petih letih predstavljal približno 90 % letnega nakupa gradiva. Povprečna vrednost odpisa serijskih publikacij je v zadnjih petih letih znašala 13.644,81 EUR.

Zbirka serijskih publikacij je ob koncu leta 2018 obsegala 2220 enot, odpis pa je obsegal povprečno 260 enot oziroma približno 12% celotne zbirke serijskih publikacij. Glede na Strokovna priporočila in standarde za splošne knjižnice je to ravno malo nad zgornjo mejo priporočil. Hipoteza 4 je potrjena.

4.2.5 Inventura serijskih publikacij

Peti kvantitativni kazalec knjižnične zbirke: Knjižnica izvaja inventuro knjižnične zbirke najmanj vsakih pet let (Strokovna priporočila, 2019, str. 116).

Ob odpisu serijskih publikacij, ki poteka enkrat letno, uredimo tudi časopisni arhiv v matični enoti. To pomeni, da v časopisnem arhivu pregledamo, ali katera izmed številke posamezne serijske publikacije manjka, kar uredimo s pomočjo programske opreme COBISS3 v segmentu Zaloga oziroma polju 996/997. Urediti je treba tudi polje 998, ki ga ureja vsaka knjižnica sama. Prav tako seveda gradivo odpišemo in pripravimo seznam odpisanega gradiva, ki ga pošljemo v NUK. Od tam nas potem obvestijo, s katerimi serijskimi publikacijami, ki smo jih mi odpisali, želijo dopolniti svojo zbirko. Na nek način bi lahko rekli, da letno naredimo neke vrste pregled oziroma inventuro serijskih publikacij. Res pa je, da inventure zbirke serijskih publikacij s podporo katere koli programske opreme še nikoli nismo naredili.

Sicer pa velja omeniti, da je naš sodelavec avtor LibStock-a,⁴ alternativne aplikacije za inventuro knjižničnega gradiva za knjižnice, vključene v sistem COBISS. Po podatkih na spletni strani LibStock-a (2020) je bila prva inventura knjižničnega gradiva opravljena 3. maja 2015, zadnja pa 2. marca 2020. Skupaj je bilo s to aplikacijo izvedenih 117 inventur, število enot gradiva, vključenega v inventure, pa je 4.971.196. Inventuro serijskih publikacij naj bi s programsko aplikacijo LibStock opravili samo v knjižnici Antona Tomaža Linhartaradovljica in Osrednji humanistični knjižnici Filozofske fakultete v Ljubljani. Ni pa izključeno, da so jo opravili še kje, pa te podatkov nismo uspeli pridobiti.

Tudi v Občinski knjižnici Jesenice bomo v prihodnosti morali razmisliti o inventuri serijskih publikacij s podporo programske opreme. Najverjetneje s pomočjo aplikacije LibStock. Zbirka serijskih publikacij vsebuje približno 26 % enot, katerih leto izdaje je mlajše od petih let. Gre za 579 enot serijskih publikacij, ki so bile inventarizirane v zadnjih petih letih, tj. od 1. 1. 2015 do 31. 12. 2019. Ostalo so starejše serijske publikacije in večina (58 %) se jih nahaja v arhivu serijskih publikacij. Serijske publikacije, ki so v arhivu in večinoma malo izposojane, niso vse opremljene s črtno kodo. Torej bi bilo potrebno, preden bi se lotili inventure serijskih publikacij, vse serijske publikacije opremiti z nalepkami s črtno kodo, kar bi omogočilo avtomatizirano inventuro serijskih publikacij. Sicer so vse serijske publikacije, pridobljene po letu 1998, opremljene z nalepkami s črtno kodo v levem zgornjem delu sprednje strani ovoja. Če se serijska publikacija brez črtno kode pogosto izposoja, jo prav tako opremimo z nalepko s črtno kodo.

Hipoteza 5 ni bila potrjena, saj v Občinski knjižnici uradno ne izvajamo inventure zbirke serijskih publikacij.

5 Razprava

Večina serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice je naročenih za daljše časovno obdobje. Letno se načeloma izbor serijskih publikacij ne spreminja, razen v primeru serijskih publikacij, ki prenehajo ali pa šele začenjajo izhajati. Z novostmi se trudimo biti na tekočem predvsem s pomočjo pisnih ponudb in ponudb zastopnikov založb. S pridobivanjem starejših serijskih publikacij se načeloma ne ukvarjamo, razen v primeru serijskih publikacij z domoznansko vsebino. Predvsem gre tu za šolska glasila, glasila posameznih organizacij, podjetij.

⁴ Dostopno na: <https://www.libstock.si>.

Največ serijskih publikacij v zbirki je uvrščenih v UDK skupino 0. Sredstva, ki jih letno porabimo za nakup serijskih publikacij, niso bistveno narasla, res pa je, da smo kar nekaj naslovov serijskih publikacij zaradi slabše finančne situacije odpovedali.

Kriterij za izločitev naslovov iz zbirke serijskih publikacij je bila predvsem ne-uporaba s strani uporabnikov. Uporaba programske opreme COBISS3 in segmenta Serijske publikacije je vodenje porabe sredstev za serijske publikacije močno olajšala. V Občinski knjižnici iz zbirke serijskih publikacij letno povprečno odpišemo okoli 260 enot. Izposoja serijskih publikacij na dom ter obisk čitalnice Občinske knjižne Jesenice pa sta se, glede na preteklo obdobje, zmanjšala za okoli 35 %. Deloma k temu verjetno pripomore tudi dejstvo, da je čitalnica v Občinski knjižnici Jesenice tik pred vhodom na oddelek za otroke, kar verjetno obiskovalce čitalnice moti. Svoje pa je z vse večjo dostopnostjo opravil tudi svetovni splet. Dvajset odstotkov zbirke serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice predstavljajo tudi serijske publikacije z domoznansko vsebino. S kreiranjem zapisov za članke z domoznansko vsebino v sistemu COBISS poskrbimo, da je vsebina serijskih publikacij z domoznansko vsebino vidna tudi drugim in da jo lahko uporabijo za svoje potrebe. Še posebej pa smo ponosni na to, da nam je uspela digitalizacija časnika *Železar*, ki je najpomembnejši vir za proučevanje polpretekle zgodovine Jesenic in širše okolice.

Potrjeni sta bili dve hipotezi, oblikovani glede na kvantitativne kazalce za področje knjižnične zbirke, ki so navedeni v Strokovnih priporočilih in standardih za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028) (2019). To pomeni, da zbirka serijskih publikacij v Občinski knjižnici Jesenice priporočilom ustreza v 40 %. Kaj pa bi bilo treba spremeniti, da bi bil odstotek ustrežanja višji?

- V selekcijske kriterije za izbor knjižničnega gradiva oziroma v našem primeru v selekcijske kriterije za izbor serijskih publikacij bi morali vključiti tudi kriterije, vezane na vsebino in predstavitev vsebine posamezne serijske publikacije (raven zahtevnosti besedila, novost vsebine, ciljna javnost, ki jo publikacija nagovarja, logičnost predstavitve posamezne teme, estetska vrednost). Ob tem pa bo treba tudi zapisati, kako bomo določali npr. raven zahtevnosti besedila, logičnost predstavitve posamezne teme, estetsko vrednost.
- Treba bi bilo povečati nakup serijskih publikacij, ki so namenjene bralcem do 15. leta starosti. To smo z enim tujim naslovom serijske publikacije že skušali storiti, pa se ta serijska publikacija ni brala niti v čitalnici, niti se je ni izposojalo na dom. Zanima nas, ali bi večje število serijskih publikacij za mlade bralce do 15. leta starosti pomenilo tudi dvig izposoje serijskih publikacij na dom ali v čitalnico.
- Število naročenih serijskih publikacij ustreza le v matični enoti na Jesenicah in v krajevni knjižnici v Kranjski Gori, v ostalih krajevnih knjižnicah pa bi

bilo treba zbirko serijskih publikacij povečati. Zanima nas, ali bi večji izbor serijskih publikacij pomenil tudi dvig izposoje serijskih publikacij na dom ali v čitalnico.

6 Zaključki

Nadaljnje raziskovanje bi moralo biti usmerjeno k iskanju vzrokov za zmanjšan obisk čitalnice in zmanjšano izposajo serijskih publikacij na dom. Sicer smo v tem prispevku omenili, da je lokacija časopisne čitalnice v Občinski knjižnici Jesenice neprimerna. Po drugi strani pa bi lahko pogledali na dejstva z druge strani. Na oddelku za otroke poteka veliko dejavnosti in mogoče bi lahko za obisk čitalnice in izposajo serijskih publikacij navdušili starše, medtem ko čakaajo svoje otroke, ki se udeležujejo dejavnosti.

Treba bi se bilo tudi vprašati, ali bi večje število naročenih serijskih publikacij, tako za mlade bralce do 15. leta starosti kot tudi na splošno, pripomoglo k dvigu izposoje serijskih publikacij na dom ali v čitalnico. Predvsem pa bi se bilo treba vprašati, s katerimi serijskimi publikacijami bi zadovoljili potrebe naših uporabnikov, kar bi se posledično moralo poznati tudi na izposoji serijskih publikacij na dom ali v čitalnici. Poraja se tudi vprašanje, predvsem pri serijskih publikacijah za mlade bralce do 15. leta starosti, ali serijske publikacije naročiti v tiskani ali elektronski obliki in če bi jih naročili v elektronski obliki, kako bi zagotavljali dostop do njih.

V raziskavi o razvoju knjižničnih zbirk in njihovem upravljanju v splošnih knjižnicah v Delhiju (Kaur in Kaur Walia, 2015) je bilo ugotovljeno tudi, da s prihodom informacijske tehnologije splošne knjižnice v Delhiju niso naredile dovolj, da bi možnosti, ki so se pojavile z informacijsko tehnologijo, v dovolj veliki meri in na dovolj privlačen način ponudile javnosti. Je to težava tudi pri nas? Ostaja pa vprašanje, ali bi dostop do elektronskih oblik serijskih publikacij na daljavo ali v prostorih knjižnice pomenil tudi porast števila izposoje serijskih publikacij.

Glede na članek Brezavšček (2000) bi bila za splošne knjižnice na področju zagotavljanja elektronskih oblik serijskih publikacij najboljša možnost ustanovitev konzorcija. Splošne knjižnice so namreč povezane v Združenje splošnih knjižnic, ki je prostovoljno in nepridobitno združenje pravnih oseb – splošnih knjižnic na območju Republike Slovenije, ki se združujejo zaradi skupnih interesov na področju knjižnične dejavnosti. Organizirane so v mrežo, ki jo sestavljajo osrednje območne knjižnice, osrednje knjižnice, krajevne knjižnice, potujoče knjižnice in premične zbirke. Glede na dobro organiziranost splošnih knjižnic imajo splošne knjižnice vse možnosti za dobro delovanje konzorcija preko osrednjih

območnih knjižnic. To se deloma že dogaja. Mestna knjižnica Kranj, osrednja območna knjižnica, Občinski knjižnic Jesenice in drugim knjižnicam na območju Gorenjske že zagotavlja nekaj e-zbirk z oddaljenim dostopom: Tax-Fin-Lex, Library Press Display, EBSCOhost.

Glede na navedbe Brezavšček (2000), da imajo danes uporabniki možnost dostopa do elektronskih revij tudi brez posredništva knjižnice, pa bi morale splošne knjižnice poskrbeti, da bi omogočale dostop do relevantne literature, s katero bi uporabniki pridobivali zanesljive informacije. V dejstvu, da uporabniki elektronskih revij lahko dostopajo sami od doma, brez posredništva knjižnice, gre verjetno iskati vzrok, da izposoja serijskih publikacij na dom in v čitalnico ter obisk čitalnice padajo. Rešitev vidimo v tem, da s skupnimi močmi splošne knjižnice svoje uporabnike prepričamo s ponudbo relevantnih informacij v serijskih publikacijah, tako v tiskanih kot elektronskih oblikah. Ob uvajanju novosti pa bo odziv uporabnikov odločal, ali smo pri tem uspešni ali ne.

Navedeni viri

Bibliografija serijskih publikacij po območjih osrednjih območnih knjižnic od 1991 do 2013. (2014). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Bibliotekarski terminološki slovar. (2009). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Brezavšček, R. (2000). Plačevanje nabave in uporabe elektronskih revij. *Knjižnica*, 44(4), 99–115.

Grajfoner, A. (2018). *Upravljanje knjižnične zbirke: primer knjižnične inventure serijskih publikacij.* Pisna naloga za bibliotekarski izpit. Maribor: Univerzitetna knjižnica Maribor.

ISBD(CR): mednarodni standardni bibliografski opis serijskih publikacij in drugih kontinuiranih virov: revidirani ISBD(S): mednarodni standardni bibliografski opis serijskih publikacij. (2005). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Jamar, N. (2001). *Bibliometrijsko bibliografska primerjava znanstvene serijske publikacije Materiali in tehnologije (2000) in Materials science and technology (2000).* Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Jamar, N. (2007). *Znanstvene serijske publikacije s področja tehnike na Slovenskem: primer znanstvene serijske publikacije Materiali in tehnologije.* Magistrsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Jamar, N. (2014). *The components of abstracts: the logical structure of abstracts in the area of technical sciences.* Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Kaur, P. in Kaur Walia, P. (2015). Collection development and management within public libraries in Delhi. *Library management*, 36(1–2), 99–114.

Korez, B. (2007). *Kakovost zbirke strokovnih in znanstvenih serijskih publikacij Univerzitetne knjižnice Maribor*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Krajšek, A. (2018). *Bibliografija leposlovja v časopisu Železar (1952–1991) in romaneskni prvenec Mihe Mazzinija Drobotnice*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

LibStock [spletno mesto]. (2020). Bled: Računalništvo Bojan Pogačar. Pridobljeno 6. 3. 2020 s spletne strani: <https://www.libstock.si>

Osnovna navodila COBISS3: V6.22-00: priročnik za uporabnike. (2019). Maribor: Inštitut informacijskih znanosti. Pridobljeno 7. 9. 2019 s spletne strani: https://home.izum.si/izum/eprirocniki/3_COBISS3_Serijske_publicacije/Cel_3_COBISS3_Serijske_publicacije.pdf

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice: za obdobje 2018–2028. (2019). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Udovič, D. (2002). *Selekcija in deselekcija serijskih publikacij na področju biomedicine: študij primera Centralne medicinske knjižnice*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Vidic Ratkovič, V. (1996). *Evalvacija zbirke periodike v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani*: Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

dr. Nina Jamar

Občinska knjižnica Jesenice, Trg Toneta Čufarja 4, 4270 Jesenice in Glasbena šola Jesenice, Kasarna, Cesta Franceta Prešerna 48, 4270 Jesenice
e-pošta: ninajamar@gmail.com